

DİNİ GELİŞİM

Bilişsel Yaklaşım
Çerçevesinde Tanrı
Tasavvuru ve Dinî Yargı
Gelişimi

Bilişsel Yaklaşımda Tanrı Tasavvuru

1. Küçük çocuklar Tanrı'yı bir ruh olarak düşünürler, gerçek vücudu ve insani duyguları olan birisi olarak düşünme eğilimi vardır.
2. Okul öncesi (3-5) çocuklar, peri masalları, animizm, antropomorfizm ve büyülü özelliklerle belirtilmiş olan Tanrı tasavvuruna sahiptirler.

Bilişsel Yaklaşımda Tanrı Tasavvuru

3. İlkokul çocukları (6-11) daha gerçekçi ve tanımlayıcı bir rolde Tanrı'yı görme eğilimindedir. Onların dini düşünceleri daha somut olsa da onların Tanrı tasavvurları daha bireysellik özelliği taşır.
4. 12-18 yaşlar arası gençlerin, düşünceleri daha soyut olmaya başlar ve onların Tanrı tasavvurları daha bireysellik özelliği taşır. Ruh, yaratıcı, merhamet, baba, sevgi, adalet, içsel, güçlü, gizemli gibi kavramlar önemlidir.

R.Goldman

- Dinî düşünmenin dinî olmayan düşünmeden yöntem açısından farkının olmadığı iddiasıyla Piaget'nin bilişsel gelişim kuramını dinî gelişmeye uyarlamaya çalışmıştır.
- 5-15 yaş arasındaki çocuklara dinî çağrışımlar (dua eden bir çocuk, kiliseye giden bir aile vb.) ile çizilenler ve İncil hikayeleri hakkında sorular sorulmuştur.
- Araştırmasında dinî düşüncenin bilişsel gelişimle paralellik gösterdiğini saptamıştır.

R. Goldman

- Antropomorfik düşünce yapısında olan çocuklar Tanrı'yı sıradan bir adam gibi değil, daha çok gücünün özel sihirli yönleri olan bir Süperman olarak düşünmektedirler.
- Çok küçük olan çocuklarda ise Tanrı bir adam olarak düşünülmektedir.

R. Goldman

- İşlem öncesi ve somut işlem dönemi çocukları, Tanrı'nın mucize ve sihirle dünyaya doğrudan ve fiziksel olarak müdahale ettiğini düşünürler.
- Somut işlemlerin sonunda düşüncede dualistik başlar; birisi üst kabul edilen konularda Tanrı'nın müdahale ettiği teolojik durumlar; ikincisi neden ve sonuç konusu olarak dünyadaki mantıkî – bilimsel oluşumlardır.

R. Goldman

Dinî düşüncenin gelişiminde kişi çeşitli safhalardan geçmektedir:

I. İşlem Öncesi Sezgisel Düşünce: Çocuklar 6-8 yaşları arasındadırlar. Tanrı'nın dış görünüşüne yoğunlaşan fiziksel terimler dikkat çeker. Çocuklar kendi ilgi ve zihinsel kapasitelerin ötesine geçemezler.

R. Goldman

2. Somut İşlemler Dönemi (8-14): Bu devrede mantıksal düşünme mümkündür fakat sınırlıdır. Bu düşünme biçimi görünür ve elle tutulur nesnelere sınırlıdır. İncil ve diğer dinî kaynaklardaki bütün sembolik ifadelerin gerçek anlamları kavranamaz, anlamlandırmalar sözel düzeyde kalır.

R. Goldman

3. Soyut İşlemler Dönemi (14-17): Bu dönemde ergenler verilen İncil hikayelerini soyut düşünce biçimiyle anlamaya, yorumlamaya çalışabilir.

☺ Goldman dinî kavramların gelişimin Piaget'nin işlem öncesi, somut ve soyut dönemleriyle örtüştüğünü, yaş dönemleriyle farklılaştığını belirtmekle birlikte bu farklılığın gerçek yaştan ziyade zihinsel yaşla yüksek korelasyona sahip olduğunu savunmaktadır.

Fritz Oser
Dinî Yargı Gelişim Dönemleri

F. Oser

- 8-75 yaşları arasında 112 İsviçreli denek üzerinde çalışmasını yürütmüştür.

I. dönem (9 yaş ve daha küçükler): Bu dönemde Tanrı, cezalandırma ve ödüllendirme gibi insani işlerde bulunan olarak algılanır.

Dinî bağımlılığın olduğu dönemdir.

F. Oser

2. Dönem (11-12 yaş arası): Tanrı hâlâ her şeye gücü yeten ceza ve ödül veren olarak algılanır. Bununla birlikte insanların hareketlerinden, yeminlerinden ve vaatlerinden etkilenebilirler.
3. Dönem (20'li yaşlar): Tam, saf ve deistik dinî özellik vardır. Bu dönemde, insanın işlerinde Tanrı'nın rolünü algılamada, dramatik bir şekilde azalır.

F. Oser

4. Dönem (orta yaş dönemi): Bireyler kader ve faaliyetleri açısından kendilerini irade sahibi görmeye devam etmekle birlikte, özgürlüklerinin kaynağı olarak da Tanrı'yı görürler.
5. Dönem: Bu dönemde bulunanların sayısı çok azdır. Öznellik yönelimi vardır. Bu dönemde birey, Tanrı'yı kaygı ve sevgiden geçerek realize eder. Evrensel ve koşulsuz dindarlık vardır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Faruk Karaca, *Dinî Gelişim Teorileri*, dem yay., İstanbul 2007, ss. 50-61; 200-218.
- Murat Yıldız, *Çocuklarda Tanrı Tasavvurunun Gelişimi*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir 2007, ss. 57-70.